

Noua enciclopedie
a Bibliei

.....

MIKE BEAUMONT a studiat limbile moderne la University of Durham și teologia, la London School of Theology. Este pastor, orator, autor și crainic activ la King's Centre, Oxford, Anglia. Călătorește în toată lumea formând lideri religioși, vorbind la conferințe și predând la câteva colegii teologice.

Este autorul volumelor *The One-stop Guide to Jesus* și *The One-stop Bible Guide* și colaborator la *NIV Thematic Study Bible* și *Collins Bible Companion*.

Noua enciclopedie a Bibliei

Mike Beaumont

Casa Cărfii, Oradea
2013

Copyright text ©2012 Mike Beaumont.
Ediția originală a fost publicată în limba engleză,
cu titlul *The New Lion Encyclopedia*, de Lion Hudson plc, Oxford, Anglia.
Copyright pentru ediția în limba engleză ©2012 Lion Hudson.

Noua enciclopedie a Bibliei

de Mike Beaumont

Copyright © 2013 Casa Cărții

OP 2, CP 30

410670, Oradea

Tel./Fax: 0259-469 057; 0359-800 761;
0728-874 975

E-mail: info@ecasacartii.ro

www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Noua enciclopedie a Bibliei / Mike Beaumont ;
trad.: Antonela Buligă. - Oradea : Casa Cărții, 2013
ISBN 978-606-8282-62-6

I. Buligă, Antonela (trad.)

22.07

Citatele biblice sunt luate din Sfânta Scriptură,
traducerea Dumitru Cornilescu (VDC),
cu excepția celor precizate. Alte versiuni folosite:

- GBV – Gute Botschaft Verlag (Editura Vestea Bună);
- NTR – Noua traducere în limba română.

Traducerea: Antonela Buligă

Editarea: Fidelia Stroie și Teofil Stanciu

Tehnoredactarea: Vasile Gabrian

Corectura: Timeia Viman

Tipărit în China.

Introducere

.....

În centrul Oxfordului, orașul meu de baștină, se înalță turnul Carfax, unde se întâlnesc cele patru drumuri principale ale acestui oraș medieval. Odinioară, turnul a făcut parte din Biserica Sfântului Martin, demolată în 1896 pentru a facilita circulația. Deși, în rândul turiștilor, este celebru pentru figurinele drăgălașe care lovesc clopotele din sfert în sfert de ceas, puțini cunosc semnificația lui profundă. Aici au fost arse, pentru prima dată, Biblii în Marea Britanie în 1528. Thomas Garrett, un vânzător ambulant de cărți care făcea negoț în secret cu Biblia lui Tyndale, o traducere timpurie a Bibliei în engleză, a fost prins de autoritățile care nu acceptau Biblia în limba națională. Bibliile lui au fost duse la Carfax și arse cu lemnul pe care tot el fusese obligat să îl care acolo.

Această întâmplare rezumă istoria Bibliei. Unii au iubit-o, riscând totul pentru a o pune în mâinile altora; alții au urât-o, distrugând-o pe ea și pe cei care o iubesc. Este evident că în această carte există ceva care produce reacții puternice. Prima mea întâlnire cu Biblia s-a datorat bunicului meu. Într-una dintre cele mai vechi amintiri pe care le am îl văd așezat la masă, cu Biblia lui mare și neagră în față, în timp ce noi, ceilalți, ne duceam la culcare. Cu toate că eram fascinat, atunci nu înțelegeam ce face – au mai trecut mulți ani până ca Biblia să devină deosebită și pentru mine. Aveam 18 ani când am auzit mesajul lui Isus așa încât să-l înțeleg. Am fost invitat la clubul de tineret al unei biserici locale și am început să frecventez biserica (deși, trebuie să mărturisesc, mai mult de dragul fetelor decât de dragul lui Dumnezeu!), astfel că, încetul cu încetul, am început să înțeleg Biblia. Am început să-L urmez pe Isus și asta fac de atunci încolo.

Unul dintre lucrurile pentru care sunt recunoscător este că întotdeauna am ajuns în preajma unor creștini care, la fel ca bunicul, iubeau Biblia – liderii clubului de tineret, membrii asociației creștine de la universitate, lectorii de la seminar, care, chiar și când o criticau, o făceau cu înflăcărare. De la ei am „prins” ceva: că, dacă e înțeleasă cum trebuie, această carte este cea mai palpitantă și mai utilă din lume. Firește că unele lucruri nu sunt ușor de înțeles la început: structura tematică, fără cea cronologică, nu face mai ușoară înțelegerea conținutului ei, iar faptul că prezintă o concepție despre lume atât de diferită de a noastră poate crea probleme. Dar, cu cât am pătruns mai adânc istoria ei, cu atât viața a căpătat sens. Așadar, *Enciclopedia* de față a fost scrisă în speranța de a-l ajuta pe cititor să înțeleagă ceva mai bine istorisirea biblică, plasând-o în contextul vremurilor ei și explicându-i cursul ce revelează constant planul lui Dumnezeu de a scoate omenirea din încurcătura în care s-a băgat.

Deși am încercat să folosesc un limbaj simplu ori de câte ori s-a putut, pentru a veni în sprijinul celor care se întâlnesc pentru întâia oară cu Biblia, nu am putut evita întotdeauna folosirea unei terminologii specifice. Însă aceasta este explicată în *Ghidul de căutare rapidă* care servește și ca index. Am dat și referințele biblice pentru a îndruma cititorul spre documentele-sursă (indispensabile pentru cel care vrea să studieze serios un domeniu oarecare), văzând ce, unde și cum s-a spus. Cele șapte părți distincte, împreună cu indexul, vă vor ajuta să vă orientați, iar rubrica „Lecție” leagă fiecare articol de câte un aspect al credinței creștine de astăzi.

Cu mulți ani în urmă, Biblia, la început o carte ce îmi era străină, dar pe care alții o iubeau, a devenit o carte pe care am ajuns să o iubesc. Nădejdea mea este ca *Enciclopedia* să-l poarte pe cititor într-o călătorie similară. Nu am plecat de la premisa că toți cititorii cărții îmi împărtășesc credința creștină, dar am presupus că sunt interesați să afle mai multe despre creștinism și despre cartea lui de căpătâi, pentru că, altfel, nu ar citi-o. Pentru cei care se întâlnesc de prima dată cu Biblia, dar și pentru cititorii mai experimentați, sper ca, datorită ei, Biblia să prindă viață ca niciodată, așa cum se întâmplă în cazul meu.

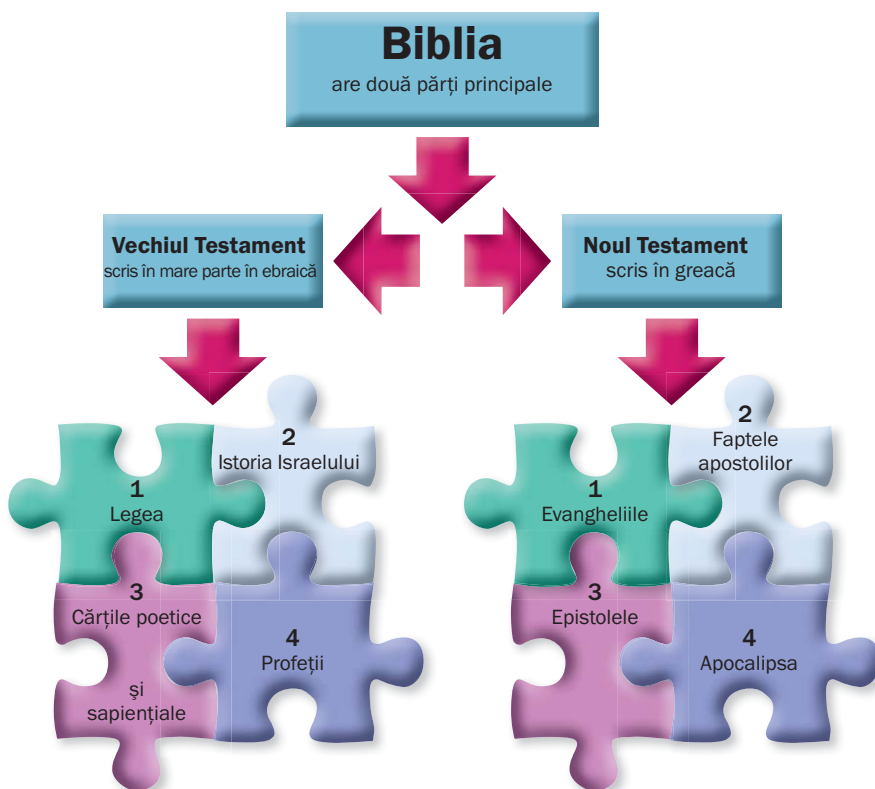
Mike Beaumont
Oxford, Marea Britanie

.....

Cartea-biblioteca

Multe cărți, o singură poveste

Un lucru care îi surprinde deseori pe cei care iau Biblia în mână pentru întâia oară este că ea nu e o carte, ci o *biblioteca cu cărți*, scrise de numeroși autori în decursul unei perioade de aproximativ două mii de ani. Având în vedere acest lucru, este surprinzător cât de consecvent e mesajul. Căci toate cărțile ei spun o *singură poveste*: dragostea lui Dumnezeu pentru oameni și hotărârea Lui de a rezolva problemele lor și ale lumii în care trăiesc.

Ce este Biblia?

Biblia este împărțită în două părți inegale: **Vechiul Testament**, mai lung, care descrie istoria poporului evreu, și **Noul Testament**, mai scurt, care vorbește despre Isus și despre Biserica pe care a născut-o. Creștinii cred că ambele părți formează *aceeași* narațiune. Schema de mai sus arată cum se îmbină diversele porțiuni ale acestei narațiuni.

Biblia ca literatură

Cărțile Bibliei nu pot fi citite toate în același fel. Deși creștinii cred că ea este Cuvântul inspirat al lui Dumnezeu, ei recunosc că are și un aspect omnesc, reflectat în *stilul* scriitorilor (căci Dumnezeu nu le-a suprimat caracterul și personalitatea) și în *genul* literar pe care l-au folosit. Astfel, găsim istorie, legi, poezie, scrieri sapiențiale, pilde, profeții, scrisori – la fel ca în orice

biblioteca, numai că, în loc să se afle pe rafturi diferite, sunt adunate toate într-o singură carte. Așa cum nu citim o carte de poezii ca pe una de istorie, nu ar trebui să facem asta nici când citim Biblia. Dacă vom proceda așa, vom rata intenția scrierii și vom înțelege textul greșit.

Biblia ca istorie

Biblia nu reprezintă o serie de principii filosofice sau de zicale religioase ad-hoc, ci este o *poveste revelată cu ajutorul istoriei*. Asta înseamnă că nu o putem citi „sec”, alegând pasaje la întâmplare, după cum ne convine. Dacă pricepeți cursul istoriei, pricepeți mesajul.

Biblia ca adevăr

Pentru creștini, Biblia este totuși mai mult decât literatură sau istorie: este Cuvântul lui Dumnezeu, adevărul lui Dumnezeu, revelația caracterului și a scopurilor Sale, întărite de Isus care a spus: „Cuvântul Tău este adevărul” (Ioan 17:17). Cu toate că, în zilele noastre, ideea de „adevăr” universal pare stranie multora, Biblia susține că *aduce* și că *este* adevărul lui Dumnezeu și ne invită să o punem la încercare.

Biblia

Cuvântul „Biblie” vine din cuvântul grecesc și latinesc *biblia* („cărți”), provenit la rândul său din Byblos, cetatea feniciană care producea și exporta pergament pentru suluri.

Canonul

Lista evreiască a celor 39 de cărți ale Vechiului Testament a fost finalizată la un moment dat după distrugerea Ierusalimului (70 d.H.), prin recursul la testul *vechimii* (era în acord cu Tora, cartea fundamentală și cea mai autoritativă?) și testul *autenticității* (avea corelații profetice?). Această listă sau „canon” („riglă de măsurat” în grecește) a fost adoptată de Biserica

Vezi și:
 Cărțile deuterocanonic p. 16–17
 Vechiul Testament p. 14–15
 Noul Testament p. 18–19

Inventarea tiparului de către Gutenberg, în jurul anului 1450, a reprezentat un salt tehnologic uriaș. Prima carte pe care a tipărit-o a fost Biblia, având textul pus pe două coloane din pricina limitărilor tiparniței sale. În mod surprinzător, această aranjare pe două coloane a rămas varianta tradițională de tipărire a Bibliei până în ziua de azi.

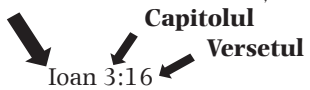
De ce este importantă Biblia?

Evreii au devenit cunoscuți ca „poporul cărții”. Dar de ce era așa de importantă această carte pentru ei? Deoarece Dumnezeu, când a făcut legământ cu ei la Sinai, le-a dat un dar, Cuvântul Său – la început, cele Zece Porunci (Ex. 20:1–17) și „Cartea Legământului” (20:22 – 23:19). De aceea, ei au plecat de la muntele Sinai, ca poporul Lui recent constituit, cu două lucruri: *prezența lui Dumnezeu* (simbolizată de nor și de foc) și *Cuvântul lui Dumnezeu* (care le arăta cum să trăiască). Primii creștini au trecut prin ceva asemănător, fiindcă Isus le-a dat după înviere aceleași două daruri: *prezența lui Dumnezeu* prin Duhul Sfânt (Ioan 20:21–22) și *Cuvântul lui Dumnezeu*, la început ducându-i la Scripturile Vechiului Testament, arătându-le că acestea vorbesc despre El (Luca 24:25–27), și, mai târziu, călăuzindu-i să scrie Noul Testament.

primară. Cele 27 de cărți ale Noului Testament au fost stabilite potrivit unor criterii similare: *apostolicitatea* (este scrisă de un apostol sau este asociată cu un apostol?), *ortodoxia* (se aliniază cu înțelegerea Bisericii privitoare la Isus?) și *catolicitatea* (se adresează Bisericii în general?). În plus, anumite ramuri ale Bisericii au acceptat încetul cu încetul anumite scrieri intertestamentare evreiești. În Biblia romano-catolică și în cea ortodox-răsăriteană aceste cărți „deuterocanonic” sunt cuprinse în textul de bază, dar în Bibliile protestante sunt fie omise, fie introduse între Vechiul și Noul Testament.

Capitole și versete

Pentru a ne ajuta să ne orientăm, cărțile Bibliei sunt împărțite în capitole și versete, după cum urmează: **Denumirea cărții** (precedată de 1 sau 2 dacă are două părți sau dacă două epistole au fost adresate aceleiași biserici)

Această împărțire pe capitole și versete nu a existat în textele ebraice și grecești inițiale, ci a fost adăugată mai târziu – capitolele în anul 1205 de către Stephen Langton, arhiepiscop de Canterbury, iar versetele, în 1551 de Robert Estienne, un tipograf și erudit parizian. Cu toate că sunt utile la orientare, capitolele și versetele pot fi și un obstacol, deoarece uneori stânjenesc fluența raționamentului. Așadar, când citim Biblia este important să ne amintim că acestea nu au existat în original.

Pentru creștini, *prezența lui Dumnezeu* și *Cuvântul lui Dumnezeu* sunt fundamentale pentru modul în care lucrează, vorbește și călăuzește Dumnezeu și de aceea este Biblia atât de importantă pentru credința lor.

Lecție: Cuvântul lui Dumnezeu

Pentru creștini, Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu, revelația Lui pentru noi, nu încercarea noastră de a-L căuta. Ca atare, ei o văd ca fiind inspirată și având autoritate, singurul îndrumar adevărat al vieții, același Duh Sfânt care a făcut să fie scrisă ajutându-i pe oamenii de azi să o înțeleagă, exact așa cum a făgăduit Isus (Ioan 16:13).

Limbile Bibliei

La începutul secolului XXI, cel puțin o parte din Biblie era tradusă în 2 479 de limbi. Dintre acestea, Biblia în întregime era tradusă în 451 de limbi, Noul Testament, în 1 185 de limbi și cel puțin o carte, în 843 de limbi. Astfel, mai rămân cam 4 400 de limbi în care nu există nici măcar o carte din Biblie.

La început, cărțile Bibliei erau scrise de mână pe suluri de pergament, papirus sau piele. Pentru că sulurile erau incomode, în secolul II d.H. au fost deja înlocuite de „codex”, o formă timpurie de carte cu paginile îndoite și cusute. Cel din imagine este Codexul de la Aleppo.

Vechiul Testament

Povestea începe

După primele 11 capitole care acoperă originile a tot ce există (creație, viață, civilizație, păcat), Vechiul Testament trece la relatarea istoriei începuturilor Israelului, prin care Dumnezeu nu va răscumpăra doar acest popor, ci întreaga lume. Dar această parte a Bibliei nu este importantă numai pentru evrei, ci și pentru creștini, deoarece arată de ce a venit Isus.

Conținut

Deși Scripturile ebraice și creștine sunt în esență aceleași, ele sunt clasificate diferit.

Clasificarea creștină:

- **Legea:** Geneza–Deuteronomul (numită adesea „Pentateuhul”);
- **Cărțile istorice:** Iosua–Eстера;
- **Cărțile poetice și sapiențiale:** Iov–Cântarea-cântărilor;
- **Profeții:** Isaia–Maleahi.

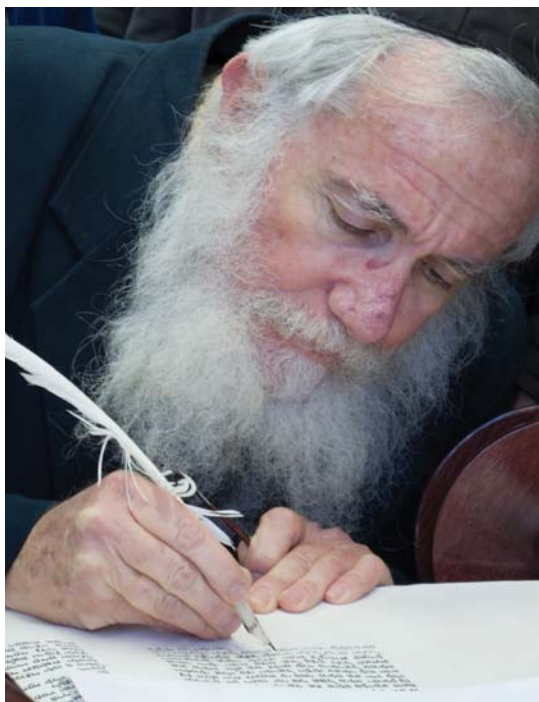
Clasificarea ebraică:

- **Tora** („Învățătură, Călăuzire”): Geneza, Exodul, Leviticul, Numeri, Deuteronomul;
- **Nevi'im** („Profeții”): „Primii profeți” (Iosua, Judecători, 1 și 2 Samuel, 1 și 2 Împărați) și „Ultimii profeți” (Isaia, Ieremia, Ezechiel și „cei doisprezece” sau „Profeții mici”);
- **Ketuv'im** („Scrierile”): Psalmii, Proverbele, Iov, Cântarea-cântărilor, Rut, Plângerile lui Ieremia, Eclesiastul, Eстера, Daniel, Ezra, Neemia, 1 și 2 Cronici.

Evreii nu folosesc termenul „Vechiul Testament”, fiindcă pentru ei „testamentul” („legământul”)

lor nu este „vechi”, ci e încă în vigoare. În schimb, luând prima literă de la fiecare din cele trei părți ale Scripturii (T-N-K), folosesc cuvântul „Tanah” pentru Scripturile lor.

Evreii acordă prioritate Torei față de alte părți ale Scripturii, fiindcă este văzută ca o revelație directă de la Dumnezeu, în vreme ce alte cărți au fost date „indirect”. Unii chiar cred că Tora a existat veșnic în cer înainte să o dea Dumnezeu; alții o văd ca pe o simplă colecție de tradiții dintr-o perioadă îndelungată.

Tora

„Tora a fost descoperită din cer. De aici rezultă credința noastră că întreaga Tora care se găsește azi în mâinile noastre este Tora care a fost transmisă de Moise și că toată este de origine divină.”
(Maimonide, cărturar evreu din secolul XII)

Compilarea

Cărțile Vechiului Testament acoperă istoria Israelului cam de prin 2150 î.H. până în 440 î.H. sau chiar până în perioada Noului Testament, dacă luăm în considerare cărțile deuterocanonice. Există, de asemenea, un prolog din „preistorie” care coboară în negura timpurilor. Dar, deși au fost scrise într-o lungă perioadă de timp, cărțile au fost puse laolaltă în momente-cheie din istoria Israelului.

Scrierile lui Moise (primele cinci cărți) i-au fost transmise lui Iosua, devenind cunoscute sub numele de „Cartea Legii [lui Moise]” (Ios. 1:8; 8:30), temelia Cuvântului lui Dumnezeu. La începuturile monarhiei, când Israel reflecta la călătoria sa și la credințioșia lui Dumnezeu față de promisiunile Sale, a fost adăugată probabil istoria lor timpurie (Iosua–Samuel), pe baza unor materiale-sursă mai vechi.

În 586 î.H., pentru că nu reușise să tragă învățăminte de la vecinul său de la miazănoapte, Israel, distrus de Asiria în 722 î.H., Iuda a căzut în fața noii superputeri în ascensiune, Babilonul, unde a fost exilată. Aici, iudeii s-au

Scrib evreu, copiind Scripturile. Întotdeauna s-a avut mare grijă la acuratețe, respectându-se reguli stricte, cum ar fi numărarea cuvintelor și a literelor de pe fiecare pagină și interzicerea copierii din memorie. Dacă copistul făcea o greșală, întreaga pagină de pergament era distrusă; dacă făcea trei greșeli pe o pagină, era distrus tot manuscrisul și trebuia să o ia de la capăt – lucru care îi determina să fie cu băgare de seamă ca să copieze corect.

Codexul de la Leningrad

Codexul de la Leningrad (1008 d.H.), cea mai veche Biblie ebraică completă existentă azi și unul dintre cele mai bune exemple de „text masoretic”. Masoreții („transmițătorii”), care au activat din secolul VII până în secolul XI d.H., au căutat să conserve pronunția textului ebraic vechi care nu avea vocale și nu mai era o limbă vorbită. Ei au elaborat un sistem de „puncte vocalice”, mici semne puse deasupra și dedesubtul consoanelor pentru a facilita citirea. Erau niște copişti minuțioși, care au adăugat note marginale pentru a evidenția cuvintele neobișnuite astfel încât copiii de mai târziu să nu creadă că sunt greșite. Textul Masoretic rămâne textul ebraic canonic al Bibliei ebraice.

Un băiat evreu la ceremonia de „Bar Mițvah” („Fiul poruncii”), în vârstă de treisprezece ani, este considerat adult și i se permite să citească public pentru prima oară din Tanah. Indicatorul de argint este folosit pentru a urmări textele ebraice vechi, scrisă de la dreapta la stânga.

întrebat de ce fuseseră izgoniți din Țara Făgăduinței și, examinându-și istoria, au ajuns la o concluzie simplă: nu ascultaseră de Dumnezeu și de Cuvântul Lui. Și, astfel, în această vreme au scris următoarea etapă a istoriei lor (Samuel–Împărații), pornind de la documente-sursă mai vechi (de ex., 1 Împ. 11:41; 14:19, 29), încercând să scoată în evidență ceea ce înțeleseseră.

Pe măsură ce puterea Babilonului a făcut loc Persiei, politicile foarte diferite ale acesteia au îngăduit celor din Iuda să se întoarcă acasă. Conform tradiției evreiești, în această perioadă Ezra a structurat și a adunat toate cărțile Bibliei ebraice, așa cum le avem astăzi.

Traducerea

După exil, mulți iudei nu mai știau ebraica, limba Tanahului (în afară de câteva scurte secțiuni care au fost scrise în arameică). În perioada romană, în orașul Alexandria din Egipt se aflau mai mulți iudei decât în Ierusalim, lucru care i-a determinat pe cărturarii de acolo să traducă Scripturile în greacă, limba internațională a vremii. Traducerea lor a devenit cunoscută sub numele de **Septuaginta**, de la cei 70 de cărturari

care se spune că au lucrat la ea, devenind principala Biblie pentru majoritatea iudeilor din perioada Noului Testament.

Septuaginta (la care uneori se face referire prin cifrele romane LXX) este cea care a stabilit ordinea cărților din Vechiul Testament pe care o avem astăzi și includea și alte scrieri („scrierile deuterocanonice”) care nu se numărau între cele treizeci și nouă de cărți inițiale. Deși majoritatea Bibliilor protestante, care au la bază textul ebraic original, nu Septuaginta, nu conțin aceste cărți suplimentare, ele sunt acceptate de Biserica Romano-Catolică și de Biserica Ortodoxă răsăriteană și sunt incluse între cărțile Vechiului Testament.

Au urmat și alte traduceri – în latină (**Vulgata**, tradusă de Sf. Ieronim), siriacă (**Peshitta**) și egipteană (**coptă**). Aceste traduceri vechi, făcute cu mare grijă, le sunt adesea de folos traducătorilor de astăzi la interpretarea textului ebraic al Bibliei.

Lección: Făgăduința

Povestea Vechiului Testament este construită în jurul făgăduinței pe care i-a făcut-o Dumnezeu lui Avraam: că îi va da o familie prin care vor fi binecuvântate toate națiunile (Gen. 12:2–3). Această temă apare constant, întrucât credințioșii lui Dumnezeu față de făgăduința Sa este scoasă în evidență de scriitorii Vechiului Testament în repetate rânduri. Este, de asemenea, fundamentală pentru Noul Testament, unde Isus este văzut ca împlinitor al acestei făgăduințe și al oricărei alteia care decurge din ea.

Index și ghid de căutare rapidă

Aici veți găsi atât un index al enciclopediei, cât și un ghid de căutare rapidă care poate fi utilizat împreună cu Biblia, furnizând referințe biblice și trimiteri la paginile articolelor din enciclopedie.

Explicația cuvintelor scrise cu litere cursive poate fi găsită tot în această secțiune, la termenul respectiv.

A

Aaron

Fratele mai mare și purtătorul de cuvânt al lui Moise (Ex. 4:14–16; 6:28–7:7), primul mare-preot al Israelului (Ex. 28:1; Lev. 8); când Israelul și-a dorit un alt dumnezeu, fiindcă Moise întârziase să se întoarcă de pe muntele Sinai, Aaron a făcut un idol de aur (Ex. 32). Întrucât și el s-a mâniat împreună cu Moise, și-a pierdut dreptul de a intra în Tava Făgăduinței (Num. 20:1–12, 22–29), p. 56, 133, 146, 148.

Abel

Al doilea fiu al lui Adam, ucis de fratele său, Cain (Gen. 4:1–16), p. 22.

Abihu

Vezi Nadab.

Abimelec

1. Rege filistean în fața căruia Avraam a pretins că Sara e sora lui (Gen. 20).
2. Judecător, fiul lui Ghedeon; dorind să se proclame rege, și-a ucis cei 70 de frați pentru a-i înlătura din calea sa (Jud. 9).

Absalom

Al treilea din cei șase fii ai lui David, care și-a ucis fratele, pe Amnon, pentru că a siluit-o pe sora sa, Tamar (2 Sam. 13). A subminat domnia tatălui său, ajungând în cele din urmă la revoltă (2 Sam. 15–18).

Acan

Vinovat de înfrângerea Israelului la Ai, deoarece a furat bunuri închinat lui Dumnezeu după biruința de la Ierihon (Ios. 7–8), p. 28, 115

Acceptare p. 153, 178–179.

Acoperăminte pentru cap p. 101.

Acuila

Creștin evreu care, împreună cu soția sa, Priscila, a fost nevoit să plece din Roma când împăratul Claudiu i-a expulzat pe iudei (48 d.H.). Deoarece se ocupau cu confecționarea corturilor, s-au împrietenit cu Pavel (Fapte 18:1–3), l-au însoțit în niște călătorii (Fapte 18:18–19) și și-au pus casa la dispoziție pentru întruniri creștine (1 Cor. 16:19), p. 46.

Adam

Cuvânt ebraic ce înseamnă atât „omenire”, cât și „om”; apare pentru prima dată în Gen. 1:26–27. Cu toate că a fost creat în aceeași zi cu animalele, Adam și perechea sa, Eva, au fost făcuți „după chipul lui Dumnezeu”. Acest lucru i-a ridicat deasupra regnului animal. Neascultarea lui a dus la izgonirea lor din Grădina Edenului, aducând păcatul și judecata asupra rasei umane (Gen. 3; Rom. 5:12–21). Potrivit Noului Testament, numai Isus, „al doilea Adam”, poate răscumpăra omenirea de sub păcat și judecată, p. 22, 56, 140, 148.

Adopție p. 26.

Agab

Profet creștin din Ierusalim, care a profetit o foamete (Fapte 11:27–30) și întemnițarea lui Pavel (Fapte 21:10–14).

Agar

Slujnica egipteană a Sarei, care, conform obiceiului vremii, i-a fost dată lui Avraam pentru ca el să aibă un copil de la ea, deoarece Sara era stearpă (Gen. 16:1–4). Însă, când Agar a rămas însărcinată, Sara a tratat-o atât de rău, încât Agar a fugit în pustiu. Un înger a asigurat-o acolo că fiul ei va fi binecuvântat, lucru reamintit de numele lui, Ismael, care înseamnă „Dumnezeu aude” (16:5–16). În cele din urmă, când Sara a născut și ea un fiu, pe nume Isaac, o nouă răbufnire a rivalității a dus la izgonirea lui Agar și a lui Ismael. Dar Dumnezeu i-a asigurat că-l va face pe Ismael un popor mare (21:8–20), iar el a devenit strămoșul popoarelor arabe.

Agricultură p. 22, 51, 57, 59, 61, 96–97, 99, 102, 104–105, 109, 11, 139, 173.

Agrippa

1. Irod Agrippa I, nepotul lui Irod cel Mare, care a domnit peste Iudeea (37–44 d.H.). L-a ucis pe Iacov, l-a întemnițat pe Petru și a fost doborât la pământ de un înger (Fapte 12:1–23).
2. Irod Agrippa al II-lea, înaintea căruia s-a înfățișat Pavel la Cezarea (Fapte 25:13–26).
Vezi *Dinastia Irozilor*, p. 181–182.

Ahab

Rege rău al Israelului (874–853 î.H.), care, influențat de soția sa, Izabela, i-a făcut pe israeliți să se închine lui Baal (1 Împ. 16:29–33), provocând conflictul cu Ilie (1 Împ. 18:16–19:5; 21:1–28). Ucis în lupta împotriva arameenilor, în pofida înșelăciunii meșteșugite pe care a folosit-o; sângele i-a fost lins de câini, așa cum fusese profetit (1 Împ. 21:19), p. 33–36, 52, 69, 73.

Ai

Cetate cananeană, unde Israelul a cunoscut prima înfrângere (Ios. 7:1–5) din pricina păcatului lui Acan, care a luat pradă din Ierihon. După ce păcatul a fost dat în vileag (Ios. 7:6–27), cetatea a fost cucerită (Ios. 8:1–29).

Akkad, akkadieni

Grup de popoare mesopotamiene al căror imperiu a crescut în mileniul III î.H. sub conducerea lui Sargon, care a domnit din capitala Akkad, numită mai târziu Babilon. Akkadiana a devenit limba comună a regiunii, p. 48, 63, 120.

Alexandria

Important port egiptean întemeiat de Alexandru cel Mare. Capitala Egiptului sub domnia Seleucizilor și al doilea oraș al Imperiului Roman. Fiind patria celei mai mari comunități de iudei, aici s-a tradus Septuaginta, p. 15, 18, 40, 46, 64, 110, 113, 121.

Alexandru cel Mare

Fondatorul vastului Imperiu Grec și promotor înverșunat al elenizării, p. 40–41, 49, 64, 76, 78–79, 123, 128, 152, 132.

Alfa și omega

Prima și ultima literă a alfabetului grec, semnificând începutul și sfârșitul, folosite ca titlu de Dumnezeu (Apoc. 1:8; 21:6) și de Cristos (Apoc. 22:13).

Altar

Loc pentru jertfe, p. 28, 36, 40, 52, 78, 139–140, 146–148, 167.

Amaleciți

Descendenții lui Amalec, nepotul lui Esau, care au trăit ca nomazi

în Sinai și Neghev. Din pricină că i-au atacat pe israeliți în timpul exodului, împotriva lor a fost făcut un jurământ, că vor fi distruși pe vecie (Ex. 17:8–16), p. 82.

Amnon

Întâiul născut al regelui David (2 Sam. 3:2), ucis de fratele său, Absalom, pentru că o siluise pe Tamar (2 Sam. 13), p. 31.

Amoniți

Descendenți ai fiicelor lui Lot (Gen. 19:36–38), care au locuit în Transiordania; israeliților li s-a interzis să-i cucerească din cauza legăturilor de rudenie (Deut. 2:19). Cu toate acestea, ei au atacat Israelul (Jud. 2:12–13; 10:6–18; 1 Sam. 11:1–14; 2 Sam. 10:1–19), însă David i-a înfrânt (2 Sam. 11:1; 12:26–31), p. 36, 82, 89.

Amoriți

Popor nomad din Mesopotamia, care s-a răspândit în Siria și în Canaan. Israelii i-au înfrânt pe cârmuitorii lor, pe Sihon și pe Og, care aveau sub stăpânire cea mai mare parte a teritoriului de la răsărit de Iordan. Au fost asimilați treptat de Ruben, Gad și Manase (Ios. 12:1–6).

Amos

Profet din Iuda, din secolul VIII î.H., care a profetit mai cu seamă în Israel, condamnându-i lipsa de dreptate și evlavie, denunțând sanctuarul de la Betel și avertizând că va veni judecata, p. 34–35, 51, 57, 73, 151.

Amuletă

Obiect purtat ca talisman sau protecție împotriva răului, sub formă de brățară, pandantiv, statueta sau nestemată gravată, p. 65, 75, 120, 145.

Ana

1. Profetesă care a prezis lucrarea mesianică a lui Isus când părinții Săi l-au adus la Templu.
2. Femeie stearpă care s-a rugat să aibă un copil și a cărei credință a fost răsplătită prin nașterea lui Samuel, unul din cei mai mari profeți ai Israelului (1 Sam. 1–3).

Anania

1. Creștin din Ierusalim care a murit pe loc, împreună cu soția sa, Safira, pentru că a încercat să înșele Biserica (Fapte 5:1–11), p. 44.
2. Creștin din Damasc care a jucat un rol semnificativ în convertirea lui Saul (Fapte 9:1–19), p. 189.

Andrei

Fratele lui Simon Petru, pescar, unul din cei 12 ucenici ai lui Isus;

el I-l-a prezentat pe Petru lui Isus (Ioan 1:35–42) și l-a adus pe băiatul cu cinci pâini și doi pești cu care Isus a hrănit cinci mii de inși (Ioan 6:8–9), p. 169.

Animale de companie
p. 58–59.

Animale p. 22–23, 50, 56, 58–61, 67, 69, 73, 75, 77, 81, 85, 93–94, 96, 100, 104–105, 108, 111, 113–114, 123, 125, 132, 136, 145, 148–149, 160, 166, 182

Animale sălbatice p. 60, 98

Anticrist

Principalul adversar final al lui Cristos, care va apărea înainte de întoarcerea Sa, numit „Anticrist” (1 Ioan 2:18–22; 4:3; 2 Ioan 7), „omul fărădelegii” (2 Tes. 2:3) și (după părerea anumitor exegeți) „fiara” (Apoc. 13:1–10), p. 195.

Antioh al IV-lea Epifanes

Conducător *seleucid* (175–164 î.H.) care a căutat să impună cultura greacă *iudeilor*; acțiunile lui au provocat revolta *Macabeilor*, p. 17, 40, 136.

Antiohia

Oraș important de pe fluviul Orontes din *Siria*, unde creștinii fugiți din *Ierusalim* după *martiriul* lui Ștefan au întemeiat *Biserica*; orașul a devenit un important punct de pornire pentru *lucrarea misionară* creștină, p. 40, 45–47.

Anul agricol p. 96, 138–139.

Anul religios evreiesc p. 138.

Apă p. 20, 23, 27–28, 30, 34, 36–37, 41, 48, 51, 56, 58–60, 72, 92–93, 94–95, 96, 98–99, 102–104, 107–108, 112, 121, 124–125, 138, 143, 154, 164, 173–174, 184–185.

Apocalipsa

Ultima carte din *Biblie*, în care Isus îi descoperă *apostolului Ioan* „lucrurile care au să se întâmple în curând” (Apoc. 1:1), arătându-i evenimentele din perspectiva lui Dumnezeu pentru a-l ajuta să priceapă *persecuția* care avea loc. Printr-o serie de *viziuni* panoramice, Ioan este purtat de la biserica din vremea sa la întoarcerea lui Isus, la înfrângerea lui *Satana* și a *răului* și la noua creație a lui Dumnezeu, p. 19, 22, 46, 50, 52–53, 55–56, 60, 75, 79, 81, 83–84, 87, 95, 103, 109–110, 113, 121, 125, 127, 131, 140, 145, 151, 155–157, 161, 163, 187, 192, 194–195.

Apocaliptic

Gen literar care tratează intervenția lui Dumnezeu de la sfârșitul vremurilor; abundă în simboluri care își au rădăcinile în istorisirile și imagistica *Vechiului Testament*. *Apocalipsa* și mare parte din *Daniel* sunt scrise în acest stil.

Apocrife

Vezi *Cărțile deuterocanonice*.

Apolo

Iudeu din *Alexandria*, care a devenit creștin în *Efes* prin intermediul învățăturii lui *Acvila* și a *Priscilei*. S-a dus în *Corint*, unde a devenit învățător și apologet (Fapte 18:24–28).

Apostoli

1. Cei „*doisprezece*” de la început, desemnați și trimiși („apostol” înseamnă „trimis”) de Isus pentru a predica *Împărăția lui Dumnezeu* (Mc. 3:13–19). Mai târziu, pentru ca cineva să fie recunoscut ca un astfel de apostol trebuia să fi fost martor ocular al *învierii* (Fapte 1:15–26; Gal. 1:1, 15–16).
2. Un „mesager” trimis de o biserică la o alta, cum a fost *Epafras*, pe care *Pavel* îl descrie ca „trimisul vostru” (literal: „apostol”) (Flp. 2:25).
3. Cei care se ocupă cu întemeierea de biserici (de ex., Fapte 14:14) sau cu lucrarea de întărire a bisericilor (de ex., Ef. 4:11–13) pe un teritoriu mai vast.
4. Isus este descris ca apostolul lui Dumnezeu (Evr. 3:1).

Araba

Valea fluviului *Jordan*, care ține de la Marea *Galileei*, în nord, până la Marea *Moartă* („Marea Arabei”), la sud, și mai departe, până la golful *Aqaba*, p. 50, 56.

Arabia

Teritoriul dintre Marea *Roșie* și golful *Aqaba*, p. 45–46, 49, 51, 54–55, 60, 111, 167.

Aram, arameeni

Trib seminomad din *Mesopotamia*, descendenții *patriarhilor* (Deut. 26:5). Din secolul XI până în secolul VIII î.H., arameenii din *Siria* (Aram) au format orașe-stat puternice, cu care *Israelul* a avut uneori relații bune, alteori relații proaste, p. 31–32, 34–35, 62, 72, 82, 196–197.

Arameică

Limba *arameenilor*, care a devenit limba internațională a Orientului Mijlociu din 750 î.H. până când a fost înlocuită de *greacă*, deși a rămas limba de zi cu zi a *iudeilor*, p. 15, 21, 38, 77, 82, 116, 120, 131, 170, 184.

Ararat / Urartu

Munte pe care s-a oprit *arca lui Noe* după *Potop* din partea de miazăzi a Urartului, în estul Turciei de azi (Gen. 8:3–4), p. 23.

Arbori și arbuști p. 55–57.

Arcă

Vezi *Potop*.

Armagedon

Punctul central în care se vor aduna vrăjmașii lui Dumnezeu în *Ziua Domnului*, menționat numai în *Apocalipsa* 16:16.

Armură p. 128–129, 145.

Artemis

Zeiță greacă ai cărei argintari s-au simțit amenințați de propovăduirea lui *Pavel*, p. 81.

Aseziu p. 129.

Așer

1. Al optulea fiu al lui *Iacov*, născut de slujnica *Leei*, *Zilpa* (Gen. 30:12–13); numele său înseamnă „fericit”.
2. Unul din cele douăsprezece *triburi ale Israelului*, care s-a stabilit în zona de coastă dintre *Sidon* și *muntele Carmel* (Ios. 19:24–31).

Așera

Zeița-mamă *cananeană*, consoarta lui *El*, dar asociată deseori cu *Baal* în *Vechiul Testament*, care face referiri frecvente la stâlpii *Așerei*, niște stâlpi pe care era cioplit chipul ei, pentru închinare, p. 68.

Asia Mică

Prelungire apuseană a Asiei, aproximativ Turcia de azi, p. 40–41, 45–46, 49, 66, 79, 81, 112.

Asiria, asirieni

Popor *semitic* din nordul *Mesopotamiei*; la început au fost orașe-stat independente care, apoi, s-au transformat într-o națiune puternică ce a dominat regiunea în secolele IX și VIII î.H. *Asiria* a cucerit și a deportat *Israelul* în 722 / 721 î.H. (2 Împ. 17:5–6; Is. 10:5), p. 14, 16, 20, 24, 32–33, 34–38, 41, 49, 52–53, 60–64, 70, 72–74, 82–83, 85, 116, 118, 127–129, 145, 154.

Aștoret (Astarte)

Zeița-mamă *mesopotamiană* asociată cu fertilitatea, *dragostea* și războiul. Consoarta zeului *cananean Baal*, p. 68, 71.

Astrologie

Încercare de prevădătorie cu ajutorul

mișcării astrilor, interzisă în *Biblie*, p. 75, 145, 167.

Atena

Capitala Greciei și centrul intelectual al Imperiului Roman, unde *Pavel* a predicat în cea de-a două călătorie *misionară* (Fapte 17:15–34), p. 41, 46, 78–79, 103, 110, 119.

Atotputernic

Unul dintre numele lui Dumnezeu, în *ebraică* El Șadai, „cel atotputernic” sau „cel atotsuficient”, p. 130–131.

Atrahasis, Epopeea lui ~

Mit *mesopotamian* de la începutul mileniului II î.H., care înfățișează creația, istoria începutului omenirii și un mare potop, p. 23.

Augustus

Primul împărat roman, sub a cărui domnie (31 î.H. – 14 d.H.) s-a născut *Isus* (Luca 2:1).

Autorități, reacția creștinilor față de ~ p. 81.

Avort

Înterupere intenționată a sarcinii, p. 89.

Avram (Avraam)

Părintele fondator al *Israelului*. Originar din *Mesopotamia*. Avram („tată înălțat”) a răspuns chemării lui Dumnezeu de a se muta în *Canaan* (Gen. 12:1–3). Dumnezeu a făcut un *legământ* cu el, făgăduindu-i un fiu și o națiune (Gen. 15:1–21), dându-i *circumcizia* ca semn al legământului și numindu-l Avraam („tată al unei mulțimi”) (Gen. 17:1–27). Este renumit pentru că și-a pus *credința* în Dumnezeu (Gen. 15:6), iar *Noul Testament* îl vede ca „tatăl tuturor celor care cred” (Rom. 4:11), p. 15, 19, 24, 28, 31, 34, 36, 42, 44, 46–47, 49, 52–53, 57, 63, 64, 66–69, 71, 118, 128, 132–133, 137, 139, 160–161, 179, 187.

Avva / Abba

Cuvântul *aramaic* pentru „tătic”, folosit de *Isus* (Mc. 14:36) și apoi de *Biserica* primară (Rom. 8:15; Gal. 4:6) pentru Dumnezeu.

Azaria

Numit și *Ozia*, rege sub domnia căruia (791–739 î.H.) *Iuda* a cunoscut o perioadă de prosperitate și a cărui moarte a dus la viziunea și chemarea lui *Isaia* (Is. 6), p. 17, 33, 36.